.. Taittiriya Samhita 1..

॥ तैत्तिरीयसंहिता १॥

॥ कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ प्रथमं काण्डम् । ॥

इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थोपायवस्थदेवोवस्सवितापार्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणे

आप्यायध्वमघ्नियादेवभागमूर्जस्वतीःपयस्वतीःप्रजावतीरनमीवाअयक्ष्मामावस्तेन ईशतमाऽघशꣳसो रुद्रस्यहेतिःपरिवोवृणक्तुध्रुवाअस्मिन्गोपतौस्यातबह्वीर्यजमानस्य पशून्पाहि ॥ १ ॥ ॥ १.१.१ ॥

यज्ञस्यघोषदसिप्रत्युष्टꣳरक्षःप्रत्युष्टाअरातयःप्रेयमगाद्धिषणाबर्हिरच्छमनुनाकृतास्वधयावितष्टातआवहन्तिक वयःपुरस्ताद्देवेभ्योजुष्टमिह बर्हिरासदेदेवानांपरिषूतमसिवर्षवृद्धमसिदेवबर्हिर्मात्वान्वङ्मातिर्यक्पर्वते राध्यासमाच्छेत्तातेमारिष देवबर्हिश्शतवल्शंविरोहसहस्रवल्शाः ॥ २ ॥ विवयꣳ रुहेमपृथिव्यास्सम्पृचःपाहिसुसम्भृतात्वासंभराम्यदित्यैरास्नाऽसीन्द्राण्यै सन्नहनंपूषातेग्रन्थिंग्रथ्नातुसतेमाऽऽस्थादिन्द्रस्यत्वाबाहुभ्यामुद्यच्छे बृहस्पतेर्मूर्ध्नाहराम्युर्वन्तरिक्षमन्विहिदेवंगममसि ॥ ३ ॥ ॥ १.१.२ ॥

शुन्धध्वंदैव्यायकर्मणेदेवयज्यायैमातरिश्वनोघर्मोऽसिद्यौरसिपृथिव्यसि विश्वधाया असिपरमेणधाम्नादृꣳहस्वमाह्वार्वसूनांपवित्रमसिशतधारं वसूनांपवित्रमसिसहस्रधारꣳहुतस्तोकोहुतोद्रप्सोऽग्नयेबृहतेनाकायस्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳसाविश्वायुस्साविश्वव्यचास्साविश्वकर्मासम्पृच्यध्वमृतावरी रूर्मिणीर्मधुमत्तमामन्द्राधनस्यसातयेसोमेनत्वाऽऽतनच्मीन्द्रायदधि विष्णोहव्यꣳरक्षस्व ॥ ४ ॥ ॥ १.१.३ ॥

कर्मणेवांदेवेभ्यश्शकेयंवेषायत्वाप्रत्युष्टꣳरक्षःप्रत्युष्टाअरातयोधूर सिधूर्वधूर्वन्तंधूर्वन्योऽस्मान्धूर्वतितंधूर्वयंवयंधूर्वामस्त्वंदेवानामसि सस्नितमंपप्रितमंजुष्टतमंवह्नितमंदेवहूतममह्रुतमसिहविर्धानंदृꣳहस्व माह्वार्मित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रेक्षेमाभेर्मासंविक्थामात्वाहिꣳसिषमुरुवातायदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामग्नयेजुष्टं निर्वपाम्यग्नीषोमाभ्यामिदंदेवानामिदमुनस्सहस्फात्यैत्वानाऽरात्यैसुवरभि विख्येषंवैश्वानरंज्योतिर्दृꣳहन्तांदुर्याद्यावापृथिव्योरुर्वन्तरिक्षमन्विह्यदित्यास्त्वोपस्थेसादयाम्यग्नेहव्यꣳरक्षस्व ॥ १.१.४ ॥

देवोवःसवितोत्पुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणवसोस्सूर्यस्यरश्मिभिरापोदेवीरग्रेपुवोऽग्रे गुवोऽग्रइमंयज्ञन्नयताग्रेयज्ञपतिंधत्तयुष्मानिन्द्रोऽवृणीतवृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वंवृत्रतूर्येप्रोक्षितास्थाऽग्नयेवोजुष्टंप्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्याꣳशुन्धध्वंदैव्यायकर्मणेदेवयज्यायाअवधूतꣳरक्षोऽवधूता अरातयोदित्यास्त्वगसिप्रतित्वापृथिवीवेत्त्वधिषवणमसिवानस्पत्यंप्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वग्नेस्तनूरसिवाचोविसर्जनंदेववीतयेत्वागृह्णाम्यद्रिरसिवानस्पत्यस्स इदंदेवेभ्योहव्यꣳसुशमिशमिष्वेषमावदोर्जमावदद्युमद्वदतवयꣳ सङ्घातंजेष्मवर्षवृद्धमसिप्रतित्वावर्षवृद्धंवेत्तुपरापूतꣳरक्षःपरापूता अरातयोरक्षसांभागोऽसिवायुर्वोविविनक्तुदेवोवस्सविताहिरण्यपाणिःप्रति गृह्णातु ॥ १.१.५ ॥

अवधूतꣳरक्षोऽवधूताअरातयोऽदित्यास्त्वगसिप्रतित्वापृथिवीवेत्तुदिवस्कम्भनिरसि प्रतित्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्तुधिषणाऽसिपर्वत्याप्रतित्वादिवस्कम्भनिर्वेत्तु धिषणाऽसिपार्वतेयीप्रतित्वापर्वतिर्वेत्तुदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनो

बाहुभ्यां पूष्णोहस्ताभ्यामधिवपामिधान्यमसिधिनुहिदेवान्प्राणायत्वाऽपानयत्वाव्यानाय त्वादीर्घामनुप्रसितिमायुषेधांदे
वोवस्सविताहिरण्यपाणिःप्रतिगृह्णातु ॥ १.१.६ ॥

धृष्टिरसिब्रह्मयच्छापाग्नेऽग्निमामादंजहिनिष्क्रव्याद्ंसेधाऽऽदेवयजम्
वहनिर्दग्धंरक्षोनिर्दग्धाअरातयोध्रुवमसिपृथिवींदृंहाऽऽयुर्दृंह प्रजांदृंहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहध
र्त्रमस्यन्तरिक्षंदृंहप्राणं दृंहापानंदृंहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहधरुणमसिदिवंदृंह चक्षुर्दृंहश्रोत्रंदृंहसजातानस्मैयजमानाय
पर्यूहधर्मासिदिशोदृंह योनिंदृंहप्रजांदृंहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहचितस्स्थप्रजामस्मै रयिमस्मैसजातानस्मैयजमानाय
पर्यूहभृगूणामङ्गिरसांतपसातप्यध्वंयानि घर्मेकपालान्युपचिन्वन्तिवेधसः । पूष्णस्तान्यपिव्रतैन्द्रवायूविमुञ्चताम् ॥ १.१.७ ॥

संवपामिसमापोअद्भिरग्मतसमोषधयोरसेनसंरेवतीर्जगतीभिर्मधुमतीर्
मधुमतीभिस्सृज्यध्वमद्भ्यःपरिप्रजातास्स्थसमद्भिःपृच्यध्वञ्जनयत्यैत्वासंयौ
म्यग्नयेत्वाग्नीषोमाभ्यांमखस्यशिरोसिघर्मोऽसिविश्वायुरुरुप्रथस्वोरुतेयज्ञपतिः प्रथतान्त्वचंगृह्णीष्वा
न्तरितंरक्षोऽन्तरिताअरातयोदेवस्त्वासविताश्रपयतुवर्षिष्ठेअधिनाकेऽग्निस्तेतनुवंमाऽतिधागग्नेहव्यंरक्षस्वसंब्रह्मणा पृच्यस्वैक
तायस्वाहाद्वितायस्वाहात्रितायस्वाहा ॥ १.१.८ ॥

आददइन्द्रस्यबाहुरसिदक्षिणस्सहस्रभृष्टिश्शततेजावायुरसितिग्मतेजाःपृथिवि देवयजन्योषध्यास्तेमूल
माहिंसिषमपहतोऽररुःपृथिव्यैव्रजंगच्छगोस्थानं वर्षतुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरमस्यांपरावतिशतेनपाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यंचव
यंद्विष्मस्तमतोमामौगपहतोऽररुःपृथिव्यैदेवयजन्यैव्रजंगच्छगोस्थानम्वर्षतुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरमस्यांपरावतिशतेनपाशैर्यो
ऽस्मान्द्वेष्टि यंचवयंद्विष्मस्तमतोमामौगपहतोऽररुःपृथिव्या अदेवयजनोव्रजंगच्छ गोस्थानंवर्षतुतेद्यओर्बधानदेवसवितःपर
मस्यांपरावतिशतेनपाशैर्योऽस्मान् द्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तमतोमामौगररुस्तेदिवंमास्कान् वसवस्त्वापरिगृह्णन्तु गायत्रेण
छन्दसारुद्रस्त्वापरिगृह्णन्तुत्रैष्टुभेनछन्दसाऽऽदित्यास्त्वापरिगृह्णन्तु जागतेनछन्दसादेवस्यसवितुस्सवेकर्मकृण्वन्तिवेधसऋ
तमस्यृतसदनमस्यृतश्री
रसिधा असिस्वधा अस्युर्वीचासिवस्वीचासिपुराक्रूरस्यविसृपोविरफ्शिन्नुदादायपृथिवीं जीरदानु
र्यामैरयञ्चन्द्रमसिस्वधाभिस्तांधीरासो अनुदृश्ययजन्ते ॥ १. १. ९ ॥

प्रत्युष्टंरक्षःप्रत्युष्टा अरातयोऽग्नेर्वस्तेजिष्ठेनतेजसानिष्टपामिगोष्ठं मानिर्मृक्षंवाजिनंत्वासपत्नसाहं
सं मार्ज्मिवाचंप्राणंचक्षुश्श्रोत्रंप्रजां योनिंमानिर्मृक्षंवाजिनींत्वासपत्नसाहींसंमार्ज्म्याशासानासौमनसंप्रजां सौभाग्यंतनूम्ऽ
ग्नेरनुव्रताभूत्वासंनह्येसुकृताय कम् ॥
सुप्रजसस्त्वावयंसुपत्नीरुपसेदिम । अग्नेसपत्नदम्भनमदब्धासोअदाभ्यम् ॥
इमंविष्यामिवरुणस्यपाशंयमबध्नीतसवितासुकेतः ।
धातुश्चयोनौसुकृतस्यलोकेस्योनंमेसहपत्याकरोमि ॥
समायुषासंप्रजयासमग्नेवर्चसापुनः ।
संपत्नीपत्याऽहंगच्छेसमात्मातनुवामम ॥
महीनांपयोऽस्योषधीनांरसस्तस्यतेऽक्षीयमाणस्यनिर्वपामिमहीनां पयोऽस्योषधीनांरसोऽदब्धेनत्वाचक्षु
षाऽवेक्षेसुप्रजास्त्वायतेजोऽसि तेजोऽनुप्रेह्यग्निस्तेतेजोमाविनैदग्नेर्जिह्वाऽसिसुभूर्देवानांधाम्नेधाम्नेदेवेभ्यो यजुषेयजुषेभवशु
क्रमसिज्योतिरसितेजोऽसिदेवोवस्सवितोत्पुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणवसोः सूर्यस्यरश्मिभिश्शुक्रंत्वाशुक्रायांधाम्नेधाम्नेदेवेभ्यो

यजुषेयजुषेगृह्णामि ज्योतिस्त्वाज्योतिष्यर्चिस्त्वाऽर्चिषिधाम्नेधाम्नेदेवेभ्योयजुषेयजुषेगृह्णामि ॥१. १. १० ॥

कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्नये त्वास्वाहावेदिरसिबर्हिषे त्वास्वाहाबर्हिरसिस्रुग्भ्यस्त्वा स्वाहादिवेत्वाऽन्तरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वास्वधापितृभ्यऊर्ग्भवबर्हिषद्भ्यऊर्जा पृथिवींगच्छतविष्णोस्तूपोऽस्यूर्णम्रदसंत्वास्तृणामिस्वासस्थंदेवेभ्योगन्धर्वोऽसि विश्वावसुर्विश्वस्माद्दीषतोयजमानस्यपरिधिरिड ईडित इन्द्रस्यबाहुरसिदक्षिणो यजमानस्यपरिधिरिड ईडितोमित्रावरुणौत्वोत्तरतःपरिधत्तांध्रुवेणधर्मणायजमानस्य परिधिरिड ईडितस्सूर्यस्त्वापुरस्तात्पातुकस्याश्चिदभिशस्त्यावीतिहोत्रंत्वाकवेद्युमन्तꣳ समिधीमह्यग्नेबृहन्तमध्वरेविशोयन्त्रेस्थोवसूनाꣳ रुद्राणामादित्यानाꣳसदसि सीदजुहूरुपभृद्ध्रुवाऽसिघृताचीनाम्ना प्रियेणनाम्ना प्रियेसदसिसीदैता असदन् थ्सुकृतस्यलोकेताविष्णोपाहिपाहियज्ञंपाहियज्ञपतिंपाहिमांयज्ञनियम् ॥१. १. ११ ॥

भुवनमसिविप्रथस्वाऽग्नेयष्टरिदन्नमः । जुह्वेह्यग्निस्त्वा ह्वयतिदेवयज्याया उपभृदेहि देवस्त्वासविताह्वयतिदेवयज्याया अग्नाविष्णूमावामवक्रमिषं विजिहाथांमामासं ता प्तंलोकंमेलोककृतौकृणुतंविष्णोस्थानमसीत इन्द्रोअकृणोद्वीर्याणिसमारभ्योर्ध्वो अध्वरोदिविस्पृशमह्रुतोयज्ञोयज्ञपतेरिन्द्रावान्थ्स्वाहाबृहद्भाःपाहिमाऽग्ने दुश्चरितादामासुचरितेभजमखस्यशिरोऽसिसम्ज्योतिषाज्योतिरङ्क्ताम् ॥१. १. १२ ॥

वाजस्यमाप्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत् । अथासपत्नाꣳ इन्द्रोमेनिग्राभेणाधराꣳ अकः ।
उद्ग्राभञ्चनिग्राभञ्चब्रह्मदेवा अवीवृधन् । अथासपत्नानिन्द्राग्नीमेविषूचीनान् व्यस्यताम् । वसुभ्यस्त्वारुद्रेभ्यस्त्वाऽऽदित्येभ्यस्त्वाऽक्तꣳ रिहाणावियन्तुवयः ।
प्रजांयोनिंमानिर्मृक्षमाप्यायन्तामापओषधयोमरुतांपृषतयस्स्थदिवङ्गच्छततोनोवृष्टिमेरय । आयुष्पा अग्नेऽस्यायुर्मेपाहिचक्षुष्पाऽग्नेऽसिचक्षुर्मेपाहिध्रुवाऽसियंपरिधिंपर्यधत्था अग्नेदेवपणिभिर्वीयमाणः । तंतएतमनुजोषंभरामि नेदेषत्वदपचेतयातैयज्ञस्यपाथउपसमितꣳ सꣳस्रावभागास्थेषाबृहन्तः प्रस्तरेष्ठाबर्हिषदश्चदेवा इमांवाचमभिविश्वेगृणन्त आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वमग्नेर्वामपन्नगृहस्यसदसिसादयामिसुम्नायसुम्निनीसुम्नेमादधद्धंधुरिधुर्यौपाथ मग्नेऽदब्धायोऽशीततनोपाहिमाऽद्यदिवःपाहिप्रसित्यैपाहिदुरिष्ट्यैपाहिदुरद्मन्यैपाहि दुश्चरितादविषंनःपितुंकृणु सुषदायोनिꣳस्वाहादेवागातुविदोगातुं वित्त्वागातुमित मनसस्पत इमंनोदेवदेवेषुयज्ञꣳस्वाहावाचिस्वाहावातेधाः ॥१ . १. १३ ॥

उभावामिन्द्राग्नीआहुवध्याउभाराधसस्सहमादयध्यै ।
उभादाताराविषाꣳ रयीणामुभावाजस्यसातयेहुवेवाम् ॥
अश्रवꣳ हिभूरिदावत्तरा वां विजामातुरुतवाघास्यालात् । अथासोमस्यप्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमंजनयामिनव्यम् ॥
इन्द्राग्नीनवतिंपुरोदासपत्नीरधूनुतम् । साकमेकेनकर्मणा ॥
शुचिंनुस्तोमंनवजातमद्येन्द्राग्नीवृत्रहणाजुषेथाम् ।
उभाहिवाꣳसुहवा जोहवीमितावाजꣳ सद्य उशतेधेष्ठा ॥
वयमुत्वापथस्पतेरथंन वाजसातये । धियेपूषन्नयुज्महि ॥
पथस्पथःपरिपतिं वचस्याकामेन कृतो अभ्यानडर्कम् ।
सनोरासच्छुरुधश्चन्द्राग्राधियंधियꣳ सीषधातिप्रपूषा ॥
क्षेत्रस्यपतिनावयꣳ हितेनेवजयामसि ।

गामश्वंपोषयिन्त्वासनोमृडातीदृशे ॥
क्षेत्रस्यपतेमधुमन्तमूर्मिंधेनुरिवपयोअस्मासुधुक्ष्व ।
मधुश्चुतं घृतमिवसुपूतमृतस्यनःपतयोमृडयन्तु ॥
अग्नेनयसुपथाराये अस्मान्विश्वानिदेववयुनानिविद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांतेनमउक्तिंविधेम ॥
आदेवानामपि पन्थामगन्मयच्छक्नवामतदनुप्रवोढुम् ।
अग्निर्विद्वान्त्सयजात्सेदुहोतासो अध्वरान्त्सऋतून्कल्पयाति ॥
यद्वाहिष्ठतदग्नयेबृहदर्चविभावसो । महिषीवत्वद्रयिस्त्वद्वाजाउदीरते ॥
अग्नेत्वंपारयानव्योअस्मान्थ्स्वस्तिभिरतिदुर्गाणिविश्वा ।
पूश्चपृथिवीबहुलानउर्वीभवातोकायतनयायशंयोः ॥
त्वमग्नेव्रतपा असिदेव आमर्त्येष्वा। त्वंयज्ञेष्वीड्यः ॥
यद्वोवयंप्रमिनामव्रतानिविदुषांदेवा अविदुष्टरासः ।
अग्निष्टद्विश्वमापृणातिविद्वान् येभिर्देवाꣳऋतुभिःकल्पयाति ॥ १. १. १४ ॥

॥ इति प्रथमकाण्डे प्रथमः प्रपाठकः (प्रश्नः)

Encoded with accents by Rajagopal Iyer rajsand@yahoo.com
Proofread by VENKATAVARAHAN ternandanan@satyam.net.in

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com
Last updated February 16, 2002